

MODULUL 1

1.4. CUNOAȘTEREA COMUNITĂȚII ROMA - S2

De ce rom și nu țigan?

Termenul țigan nu există în limba romani. Acesta provine din limba greacă athinganoi = de neatins, spurcat, iar în perioada robiei denumea o categorie socială de rob/ sclav.

“Iar Țiganii ei singuri se numesc în limba lor Romnicel (fiul femeii) sau Rom (oameni). În Moldova, Alexandru cel bun le-a dat voie să rătăcească. În Valahia sunt cu mult mai mulți, urmașii lor au ajuns robi, cum sunt și azi, așa că cuvântul Țigan a ajuns totuna cu rob”.

(Mihail Kogălniceanu, Schiță despre țigani, original în franceză, Berlin, 1837; varianta în limba română, Iași, 1900).

De ce rom și nu țigan?

- Adunarea Națională Țigănească a locuitorilor din Ardeal solicita, în memoriul întocmit la 27 aprilie 1919, “de aici înainte, în toate actele oficiale românești să nu se mai folosească pentru noi și următorii noștri numirea (porecla) ca batjocură <țigan>, ci aceasta, dacă nu se șterge cu totul chiar din uzul oficial, să se circumscrie cu o altă denumire care se va afla de corespunzătoare”.

Petre Matei, Adunările țiganilor din Transilvania din anul 1919 (partea I), în “Revista Istorică”, XXI (5-6), 2010

De ce rom și nu țigan?

- „«Rrom» este un cuvânt vechi al limbii rromani, folosit dintotdeauna [s.n.] pentru desemnarea apartenenței etnice a rromilor, așadar acesta este termenul corect științific. După cea mai bine documentată ipoteză, termenul provine din cuvântul prakrit «dom» (cu d celebrizat), care însemna «om» [...]. Evoluția fonetică firească a condus la transformarea cuvântului «dom», cu «d» celebrizat, în cuvântul «rrom», cu «r» nazalizat, motiv pentru care, în limba rromani, scrierea corectă a cuvântului «rrom» este cu dublu «r», pentru a sublinia pronunția nazalizată a termenului”. Delia Grigore, antropolog.

De ce rom și nu țigan?

Termenul nu este inventat după anii '90

- De asemeni, ne rugăm ca de aici înainte, în toate actele oficiale românești să nu se mai folosească pentru noi și următorii noștri numirea (poreclă) ca batjocură „țigan” ci aceasta, dacă nu se șterge cu totul chiar din uzul oficial, să se circumscrie cu o altă denumire care se va afla de corespunzătoare. (...)” Dat din Adunarea Națională a Țiganilor, 27 aprilie 1919, Ibașfalău (Dumbrăveni), jud. Sibiu

Cultură și identitate romă – obiceiuri și tradiții

- Delia Grigore, antropolog și lector universitar susține că:
„RROMANIPEN-UL este dharma rromilor, în sens apropiat de acela al conceptului hindus, este legea fundamentală a rromilor sau Constituția tradiției rrome, sistem de norme, valori și concepte intra-comunitare, care gravitează în jurul modelului de identitate al culturii tradiționale rrome: familia comunitară, acel tip de familie extinsă la nivel de comunitate, care se află într-o relație de dependență normativă și structurală de comunitatea căreia îi aparține.”

Cultură și identitate romă – obiceiuri și tradiții

- Kriss – judecata la romi

Judecata / stabor – comunități tradiționale – căldărari, ursari, argintari;

Rolul judecății rome este de a stinge conflictele din interiorul comunității și de a împacă părțile implicate

Judecătorul – persoană bine văzută în comunitate

Sărbători calendaristice ale romilor

- Vasilca - În ajunul sau în dimineața Anului Nou, uneori și în Ajunul Crăciunului, romii, mai ales căldărarii, practică obiceiul numit Vasilca, o formă specifică de colindat, cu sens purificator și apotropaic pentru familiile, rrome și nerrome, care sunt colindate astfel. Vasilca este capul sau râțul de porc împodobit cu panglici sau o păpușă făcută de grupul de colindători și împodobită în costum popular.
- Joia Verde – Joia Verde este o sărbătoare întâlnită la ursarii din Moldova, care se are loc la o săptămână după Paștele ortodox, de Paștele Blajinilor și are ca rol iertarea reciprocă a greșelilor și se va organiza și o petrecere.

- Hârdelezi - numit și „Paștele spoitoresc”, sărbătoarea fundamentală a rromilor spoitori, care se desfășoară la o săptămână după Paștele ortodox și care reunește semnificația pascală cu aceea a Gurbanului musulman. Elementul principal al ritualului este sacrificarea mielului: acesta este sacrificat fie pentru însănătoșirea cuiva bolnav din familie, fie pentru protecția familiei de necazuri și boli, fie se taie câte un miel pentru fiecare copil spre binele și protecția acestuia.

Neamurile romilor

- boldeni / florari – confecționarea florilor artificiale pentru coroane, coronițe, jerbe
- cărămidari / cărămizari – confecționarea cărămizilor din lut nearse (chirpici), proveniți din ursari, vătrași și rudari;
- fierari - prelucrarea fierului;
- gabori – romi unguri, care se ocupa cu tinichigieria;
- xoraxané (turci) – rromi turci musulmani, vorbitori de limbă turcă, profund influențați de cultura turcă, așezați mai ales în Dobrogea;

- spoitori – pe vremuri, se ocupau cu spoitul sau cositorirea vaselor din metal, iar astăzi recuperează metale feroase și neferoase.
- căldărari – meserie tradițională este prelucrarea aramei / cuprului, din care fac cazane, căldări, țevi, ibrice;
- lăutari – romi muzicieni, mai ales instrumentiști, proveniți în principal dintre ursari și vătrași;
- lovări – vorbitori de limbă maghiară, așezați mai ales în Transilvania și Banat, care se ocupau, în trecut, cu geambășia / negustoria de cai;

- ursari – pe vremuri, se ocupau cu „umblatul” cu ursul, apoi, prin reconversie profesională, au devenit fierari (prelucrează fierul), pieptănari (prelucrează osul și cornul și confecționează piepteni și alte obiecte din os și corn), ciurari (prelucrează pieile de animale și confecționează ciururi și site) și lăutari;
- romungre (romungre) – vorbitori de limbă maghiară, profund influențați de cultura maghiară, așezați mai ales în Transilvania și Banat;
- argintari – se ocupă cu prelucrarea argintului și aurului și fac în special bijuterii și alte obiecte de podoabe;

- vătrași – sedentarizați cu multă vreme în urmă, care și-au pierdut limba maternă și cultura romani tradițională ;
- rudari – au pierdut limba maternă și cultura romani tradițională, sunt profund influențați de cultura românească și se ocupă cu prelucrarea lemnului, confecționând linguri, fuse, furci, albi, mobilier, împletituri din nuiele;